

112

OBWIESZCZENIE PIERWSZEGO PREZESA SĄDU NAJWYŻSZEGO

z dnia 22 lutego 1971 r.

o wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w zakresie wykładni i stosowania ustaw karnych dotyczących warunkowego umorzenia postępowania.

Na podstawie art. 28 ust. 3 ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 11, poz. 54) i § 6 uchwały Rady Państwa z dnia 22 maja 1962 r. w sprawie regulaminu Sądu Najwyższego (Monitor Polski Nr 45, poz. 210) ogłaszam uchwałę powziętą przez Sąd Najwyższy na posiedzeniu połączonych Izb Karnej i Wojskowej w dniu 29 stycznia 1971 r., ustalając wytyczne wymiaru sprawie-

dliwości i praktyki sądowej w zakresie wykładni i stosowania ustaw karnych dotyczących warunkowego umorzenia postępowania.

Treść uchwały podana jest w załączniku do niniejszego obwieszczenia.

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego: w z. M. Mazur

Załącznik do obwieszczenia Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 1971 r. (poz. 112).

UCHWAŁA POŁĄCZONYCH IZB KARNEJ I WOJSKOWEJ

z dnia 29 stycznia 1971 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

Przewodniczący: Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego — Z. Resich, Prezes Sądu Najwyższego F. Wróblewski, Sędziowie Sądu Najwyższego: E. Binkiewicz, płk M. Bieniaszewski, M. Budzianowski, Z. Chełmicki, L. Chmielewski, K. Czajkowski, S. Dąbrowski, W. Dąbrowski, płk J. Drohomirecki, Z. Durkiewicz (sędzia sądu wojewódzkiego delegowany do Sądu Najwyższego), J. Dziwogo, płk Z. Furtak, ppłk J. Gawrysiak, T. Gdowski, K. Grzebuła, L. Jax, S. Kaciczak, A. Kafarski, F. Karolus, I. Kazimierczak, H. Kempisty (sprawozdawca), S. Kotowski, płk Z. Krasuski, T. Krokosz, płk A. Kruszka, R. Kryże, Z. Kubec, ppłk H. Kwaśny, płk C. Lipski, T. Majewski (sprawozdawca), J. Matysiak, ppłk S. Mendyka, płk K. Mioduski (sprawozdawca), S. Mirski, Z. Neumann, B. Nizieński (sędzia delegowany do Sądu Najwyższego), Z. Nyczaj, M. Paluch, J. Polony, płk A. Porzecki, J. Pustelnik, A. Pyszkowski, płk W. Sieracki, R. Staszkiwicz, W. Sutkowski, J. Szamrej, M. Szczepański, K. Wagner, A. Żyłowicz,

protokolanci — sędzia sądu wojewódzkiego A. Dembicka oraz sędzia sądu wojewódzkiego J. Gaj, członkowie Biura Orzecznictwa Sądu Najwyższego,

przy udziale zastępcy Prokuratora Generalnego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej K. Kukawki i Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości K. Zawadzkiego,

po rozpoznaniu w dniach 20 marca 1970 r., 24 kwietnia 1970 r., 22 maja 1970 r., 10 czerwca 1970 r., 24 czerwca 1970 r., 2 października 1970 r., 30 października 1970 r., 11 grudnia 1970 r., 15 stycznia 1971 r. i 29 stycznia 1971 r. wniosku Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 1969 r. o ustalenie przez Sąd Najwyższy wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w zakresie wykładni i stosowania przepisów ustaw karnych dotyczących warunkowego umorzenia postępowania oraz po wysłuchaniu wniosku zastępcy Prokuratora Generalnego Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i wypowiedzi Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości — na podstawie art. 24 lit. c) i art. 28 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 15 lutego 1962 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 11, poz. 54)

u c h w a l i ł

wytyczne wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w zakresie wykładni i stosowania ustaw karnych dotyczących warunkowego umorzenia postępowania.

I. Istota i znaczenie instytucji warunkowego umorzenia postępowania.

1. Warunkowe umorzenie postępowania jest nową instytucją polskiego prawa karnego materialnego, nie znaną ustawodawstwu karnemu Polski Ludowej obowiązującemu do 31 grudnia 1969 r. Instytucja ta, obok innych instytucji nowego Kodeksu karnego, realizuje postępowe założenia kodyfikacji karnej z 1969 r., a w szczególności założenie prowadzenia elastycznej polityki karnej wobec sprawców drobnych przestępstw oraz szerokiego stosowania środków oddziaływania wychowawczego.

Warunkowe umorzenie postępowania powinno służyć za środek pogłębiania indywidualizacji odpowiedzialności karnej oraz za środek resocjalizacji, umożliwiający znaczne ograniczenie stosowania krótkoterminowych kar pozbawienia wolności, a także kar nie związanych z pozbawieniem wolności oraz zastępowania takich kar, gdy chodzi o nie karanych dotychczas sprawców przestępstw drobnej wagi, środkami oddziaływania wychowawczego, zdolnymi zapewnić poprawę sprawcy i wpłynąć dodatnio na przestrzeganie prawa bez potrzeby wydania wyroku skazującego.

2. Warunkowe umorzenie postępowania polega na warunkowym odstąpieniu od stosowania wobec sprawcy występkę, zagrożonego karami nie wyższymi niż określona w art. 27 § 2 K.k. lub w art. 292 § 3 K.k., środków represji karnej z możliwością zastąpienia ich środkami oddziaływania wychowawczego przewidzianymi w art. 28 K.k. Warunkowe umorzenie postępowania pociąga za sobą definitywną rezygnację ze skazywania i karania sprawcy, jeżeli ten w okresie ustalonej dla niego próby nie dał swym zachowaniem się podstawy do podjęcia przeciwko niemu postępowania karnego.

Jak z tego widać, warunkowe umorzenie postępowania nie jest ani formą, ani odmianą warunkowego skazania, a wynikające z omawianej instytucji dobrodziejstwa sięgają znacznie dalej aniżeli dobrodziejstwa związane z zastosowaniem względem sprawcy warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności.

3. Realizacja założeń społeczno-prawnych, jakie legły u podstaw wprowadzenia do naszego ustawodawstwa karnego instytucji warunkowego umorzenia postępowania, zależy w dużej mierze od prawidłowości wykładni i stosowania przepisów dotyczących tej instytucji, tj. przede wszystkim przepisów art. 27—29 i art. 292 § 1, 3 i 4 Kodeksu karnego, a także dotyczących warunkowego umorzenia postępowania przepisów Kodeksu postępowania karnego (art. 286—291, art. 299 § 1 pkt 5 i § 2 oraz § 3, art. 361 i art. 484—486).

II. Przesłanki stosowania warunkowego umorzenia postępowania.

1. Możliwość warunkowego umorzenia postępowania, ograniczona do przestępstw zagrożonych karą nie przekraczającą 3 lat pozbawienia wolności (w odniesieniu do żołnierzy por. art. 292 § 3 K.k.), dotyczy również przestępstw zagrożonych przemiennie karą pozbawienia wolności do takiej wysokości, karą ograniczenia wolności albo grzywną.

Okoliczność, że w danej sprawie wchodzi w grę obligatoryjne lub fakultatywne stosowanie grzywny (np. na podstawie art. 36 § 3 lub § 4 Kodeksu karnego) nie wyłącza dopuszczalności warunkowego umorzenia postępowania, jeżeli przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności nie przekraczającą granic wskazanych w art. 27 § 2 (292 § 3) K.k.

2. Postępowanie karne można warunkowo umorzyć tylko wtedy, gdy stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu nie jest znaczny. Przy ocenie stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu należy mieć na uwadze zarówno stronę przedmiotową, jak i podmiotową czynu.

Elementy przedmiotowe, decydujące o stopniu społecznego niebezpieczeństwa czynu, to przede wszystkim rodzaj

dobry, w które godzi przestępstwo, charakter i rozmiar szkody wyrządzonej lub grożącej dobru chronionemu, a także sposób działania sprawcy. Również czas i miejsce popełnienia czynu mogą mieć istotne znaczenie dla określenia rozmiarów społecznego niebezpieczeństwa (np. czas klęski żywiołowej). Poważne znaczenie praktyczne ma tu rozmiar szkody — materialnej lub niematerialnej — wyrządzonej przestępstwem. W związku z tym podjęcie decyzji w sprawie warunkowego umorzenia postępowania wymaga dokładnego ustalenia szkody powstałej w następstwie czynu przestępnego.

Elementy podmiotowe, składające się na społeczne niebezpieczeństwo czynu, to przede wszystkim umyślność i jej odcienie (np. premedytacja w przeciwstawieniu do zamiaru nagłego) oraz stopień lekkomyślności lub niedbalstwa w razie przestępstwa nieumyślnego, a także pobudki, motyw i cele sprawcy. Przy określaniu stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu istotne znaczenie mają podmiotowe okoliczności czynu. Może tu chodzić zwłaszcza o pobudki i cel działania sprawcy (mogą one zasługiwać na względy, ale także mogą zasługiwać na potępienie). Na korzyść sprawcy będzie przemawiać np. działanie pod wpływem wzburzenia wywołanego prowokacją lub zaczepką, niski stopień lekkomyślności lub niedbalstwa w razie przestępstwa nieumyślnego, działanie pod przemożnym wpływem innej osoby, a także pod wpływem przymusu, groźby lub obawy. Na niekorzyść sprawcy będzie przemawiać upór w dążeniu do osiągnięcia przestępnego celu, premedytacja, dokładność w przygotowaniu przestępstwa, bezwzględność w działaniu.

3. Wymaganie ustawy, aby okoliczności popełnienia czynu nie budziły wątpliwości, jest spełnione zwłaszcza wtedy, gdy sprawca przyznał się w sposób nie nasuwający zastrzeżeń do zarzuconego mu czynu. Wspomniane wymaganie ustawy jest spełnione również wtedy, gdy sprawca został np. ujęty na gorącym uczynku albo gdy istnieją inne oczywiste dowody stwierdzające popełnienie czynu. Konieczne jest w każdym wypadku wszechstronne wyjaśnienie okoliczności sprawy. Warunkowe bowiem umorzenie postępowania jest niedopuszczalne, gdy postawiony sprawcy zarzut nie znajduje należytego potwierdzenia w zebranych materiałach dowodowych.

4. Nie można stosować warunkowego umorzenia postępowania do sprawcy, który był już karany za jakiegokolwiek przestępstwo, jeżeli nie nastąpiło zatarcie skazania. Nie ma znaczenia, na jaki rodzaj kary zasadniczej i w jakiej wysokości oskarżony został poprzednio skazany, czy został on skazany tylko na karę dodatkową (art. 55 i 56 K.k.) oraz czy kara została wykonana. Za karaną należy uważać również osobę, której darowano karę z mocy indywidualnego aktu łaski lub z mocy amnestii, chyba że czyn został objęty abolicją.

Za karaną nie może uchodzić osoba, w której sprawie umorzono postępowanie z jakiegokolwiek względów, nie wyłączając amnestii, osoba, w której sprawie sąd odstąpił od wymierzenia kary, oraz osoba, której wymierzono tylko karę przewidzianą w wojskowych przepisach dyscyplinarnych (art. 292 § 4 lub § 5 K.k.). Za karaną nie może uchodzić także osoba, względem której zastosowano środki wychowawcze lub umieszczenie w zakładzie poprawczym.

5. Podstawę pozytywnej prognozy społecznej przy stosowaniu warunkowego umorzenia postępowania powinna stanowić postawa sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia. Za przyjęciem prognozy, że sprawca bez wymierzenia mu kary będzie przestrzegał porządku prawnego, przemawiać będą zwłaszcza takie okoliczności, jak prawy charakter sprawcy, należyty poziom moralny, właściwy stosunek do pracy, nieprzebywanie w otoczeniu zdemoralizowanym lub w atmosferze sprzyjającej

przestępstwu oraz nienaganny do czasu popełnienia czynu sposob życia.

Oceniając postawę sprawcy, należy zwrócić uwagę zwłaszcza na jego stosunek do popełnionego czynu i zachowanie się po popełnieniu przestępstwa, a w odniesieniu do żołnierza — także na to, czy i za jakie przewinienie był karany dyscyplinarnie i czy ponosił odpowiedzialność za naruszenie honoru i godności żołnierskiej.

Istotne znaczenie przy stosowaniu instytucji warunkowego umorzenia postępowania powinna mieć skrucha sprawcy okazana w toku postępowania, zwłaszcza jeśli przybrała ona czynną postać naprawienia przez sprawcę szkody wyrządzonej przestępstwem.

Prawidłowa prognoza co do przyszłego zachowania się sprawcy wymaga od organu właściwego do podjęcia decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania dokładnej analizy zebranych materiałów osobowopoznawczych (art. 8 K.p.k.).

6. Należy w końcu podkreślić, że przesłanki warunkowego umorzenia postępowania określone w art. 27 K.k. muszą występować łącznie i dopiero wtedy mogą stanowić podstawę do stosowania tej instytucji względem sprawcy drobnego występku.

III. Zakres stosowania warunkowego umorzenia postępowania.

1. Warunkowe umorzenie może obejmować znaczną ilość występków należących do kategorii t.zw. drobnej przestępczości. W szczególności wchodzi tu w grę pewna liczba spraw, w których przed 1 stycznia 1970 r. dochodziło do umorzenia postępowania na podstawie art. 49 K.p.k. z 1928 r., art. 7 § 1 K.k.W.P. lub art. 9 ustawy z dnia 2 grudnia 1960 r. o sprawach z oskarżenia prywatnego (Dz. U. Nr 54, poz. 308) w następstwie rozszerzającej interpretacji przytoczonych norm. Ponadto warunkowe umorzenie postępowania powinno znajdować zastosowanie do części tych spraw, w których przed wejściem w życie nowego Kodeksu karnego można było z wysokim stopniem prawdopodobieństwa oczekiwać skazania na krótkoterminową karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania lub na samoistną grzywnę.

2. Warunkowe umorzenie postępowania, jeżeli oczywiście zachodzą przesłanki określone wyżej w dziale II, może znajdować szerokie zastosowanie w sprawach o przestępstwa nieumyślne, gdy nie pociągnęły one za sobą ciężkich następstw, a także w znanych Kodeksowi karnemu wypadkach mniejszej wagi (por. art. 199 § 2, art. 203 § 2, art. 204 § 3, art. 205 § 2, art. 288 § 2).

3. W sprawach o występki popełnione w stanie nietrzeźwości warunkowe umorzenie postępowania powinno być stosowane z należyłą powściągliwością.

4. Warunkowe umorzenie postępowania w stosunku do sprawcy przestępstwa ciągłego nie jest wprawdzie wyłączone, jednakże w większości wypadków ciągłość przestępstwa wyłączać będzie możliwość uznania, że stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu nie jest znaczny.

5. Z warunkowego umorzenia postępowania nie mogą korzystać sprawcy występków o charakterze chuligańskim (art. 120 § 14 K.k.), albowiem w odniesieniu do tych sprawców granicę łagodzenia ich odpowiedzialności zakreślają przepisy art. 59 § 1 i § 2 K.k.

6. Przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego nie są wyłączone z katalogu spraw, w których może być stosowane warunkowe umorzenie postępowania.

Kryteria oceny stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu stanowiącego przestępstwo ścigane z oskarżenia prywatnego nie różnią się od kryteriów, według których oceniać należy stopień społecznego niebezpieczeństwa przestępstw ściganych z urzędu. Odnosi się to także do przestępstw

z oskarżenia prywatnego o charakterze chuligańskim oraz do przestępstw popełnionych w stanie nietrzeźwości.

7. Przy stosowaniu warunkowego umorzenia postępowania w sprawach żołnierzy należy mieć na uwadze względy dyscypliny wojskowej.

8. Stosowanie przepisów Kodeksu karnego o warunkowym umorzeniu postępowania (art. 27—29 K.k.) ani nie wyłącza, ani nie uszczupla zakresu, w jakim powinien mieć zastosowanie przepis art. 26 K.k., dotyczący czynów, które ze względu na znikomy stopień niebezpieczeństwa społecznego tracą charakter przestępstwa, chociaż formalnie wyczerpują znamiona czynu zabronionego przez ustawę karną.

Przepisy art. 27—29 K.k. mają na uwadze czyny o takim stopniu niebezpieczeństwa, że zagrażają one określonym układom stosunków społecznych, godzą w dobra podlegające ochronie prawa karnego, ale ze względu na to, że zagrożenie to lub wielkość szkody społecznej nie są znaczne, potępienie społeczne sprawcy czynu nie musi następować w postaci skazania i wymierzenia kary. Natomiast znikomość społecznego niebezpieczeństwa oznacza tak niski jego stopień, że czyn nie zagraża realnie określonym stosunkom społecznym ani dobrom znajdującym się pod ochroną ustawy karnej. Do takich czynów nie mają zastosowania przepisy art. 27—29 K.k., natomiast stosować do nich należy normy art. 26 K.k. i art. 11 pkt 2 K.p.k.

9. Z charakteru, celów i funkcji warunkowego umorzenia postępowania wynika, że instytucja ta powinna mieć zastosowanie z reguły we wczesnych stadiach postępowania karnego, a więc przede wszystkim w postępowaniu przygotowawczym (art. 284 § 1 K.p.k.), ewentualnie zaś w stadium przygotowania do rozprawy głównej (art. 299 K.p.k.).

IV. Poręczenie.

1. Organ uprawniony do warunkowego umorzenia postępowania może uzależnić swą decyzję w tym względzie od poręczenia organizacji społecznej, do której należy sprawca, lub kolektywu, w którym sprawca pracuje, odbywa służbę lub się uczy. Odnosi się to również do poręczenia osoby godnej zaufania.

Poręczenie to polega na zapewnieniu podjęcia starań, aby sprawca przestrzegał porządku prawnego, a zwłaszcza aby nie popełnił ponownie przestępstwa.

2. Organizacja społeczna udziela poręczenia w drodze uchwały podjętej przez to jej ogniwo, w którego działalności uczestniczy sprawca. Uchwała powinna wskazywać również osobę, która ma wykonywać w imieniu organizacji obowiązki poręczającego. Wniosek o przyjęcie poręczenia składa organowi, przed którym toczy się postępowanie karne, przedstawiciel właściwego ogniwa organizacji, doręczając wyciąg z protokołu zawierający uchwałę, o której była wyżej mowa. Tryb ten stosuje się odpowiednio w wypadkach, gdy poręczenia udziela kolektyw, w którym sprawca pracuje, odbywa służbę lub się uczy.

W razie przyjęcia poręczenia, osoba wykonująca obowiązki poręczającego składa oświadczenie o przyjęciu tych obowiązków, jeżeli oświadczenie takie nie zostało złożone łącznie z wnioskiem.

3. Obowiązkiem organizacji, zespołu lub osoby udzielającej poręczenia jest interesowanie się postępowaniem sprawcy w okresie próby i wychowawcze oddziaływanie na niego z pełnym rozumieniem znaczenia spełnianej funkcji i poczuciem odpowiedzialności za jej pomyślne wykonanie.

Poręczenie może nastąpić wskutek inicjatywy sprawcy lub chcącej za niego udzielić poręczenia osoby godnej zaufania albo w wyniku samorzutnej decyzji grupy społecznej, która powziawszy wiadomość o toczącym się przeciwko jej członkowi postępowaniu karnym, zgłasza gotowość poręcze-

nia przewidzianego w art. 28 § 1 K.k. Udzielenie poręczenia może być również inspirowane przez organ uprawniony do warunkowego umorzenia postępowania, jeżeli organ ten dochodzi do wniosku, że poręczenie byłoby w danej sprawie potrzebne, a nikt z inicjatywą udzielenia poręczenia nie występuje.

Poręczający może się zwrócić do organu, który przyjął jego poręczenie, o zwolnienie go od obowiązków związanych z poręczeniem, przytaczając na uzasadnienie swego wniosku ważne motywy. Jeżeli motywy te wskazują na rażąco niewłaściwe zachowanie się sprawcy w okresie próby, może to mieć znaczenie dla decyzji o podjęciu warunkowego umorzenia postępowania w myśl art. 29 K.k.

4. Organ prowadzący postępowanie karne powinien uzależniać warunkowe umorzenie postępowania od poręczenia, o jakim mowa w art. 28 § 1 K.k., zwłaszcza w wypadkach, gdy zachodzi podstawa do przypuszczenia, że potrzebne jest podjęcie starań ze strony otoczenia sprawcy, aby przestrzegali on porządku prawnego i nie znalazł się ponownie pod zarzutem popełnienia przestępstwa. Starania te powinny się wyrażać w udzielaniu oskarżonemu rad, wywieraniu nań wychowawczego wpływu, kształtowaniu w nim społecznie pozytywnych postaw, angażowaniu oskarżonego do prac społecznych, a w razie potrzeby — w udzielaniu mu przestrogi.

Udzielający poręczenia ma obowiązek zawiadomić organ, który zastosował warunkowe umorzenie postępowania, o wiadomym mu naruszeniu przez sprawcę porządku prawnego, jak również o niestosowaniu się oskarżonego do wymagań stawianych mu w ramach poręczenia.

5. Sąd lub prokurator przyjmujący poręczenie może określić, w jaki sposób powinny być podejmowane starania, o których mowa w art. 28 § 1 K.k. O potrzebie poręczenia decydują w każdym wypadku właściwości i warunki osobiste sprawcy. Uzależnianie warunkowego umorzenia postępowania od poręczenia wskazane jest w szczególności w sprawach sprawców młodocianych.

Gdy chodzi o rodzaj przestępstwa, to należy uznać, że celowe jest korzystanie z instytucji poręczenia przede wszystkim w sprawach o przestępstwa umyślne.

6. W stosunku do żołnierzy poręczenie organizacji społecznej działającej w wojsku, kolektywu żołnierskiego lub osoby godnej zaufania powinno być zgłaszane w trybie określonym w zarządzeniu Ministra Obrony Narodowej Nr 6/MON z 9 lutego 1970 r.

V. Nałożenie obowiązków na sprawcę.

1. Obowiązek nienaganego sprawowania się i przestrzegania porządku prawnego ma szczególne znaczenie w stosunku do sprawców, którzy korzystają z warunkowego umorzenia postępowania. Niezależnie jednak od tego można, a w niektórych sytuacjach trzeba nakładać na sprawców obowiązki określone w art. 28 § 2 K.k. Nic nie sprzeciwia się przyjęciu, że przepis ten dopuszcza także kumulatywne nakładanie określonych w nim obowiązków.

2. Nałożenie obowiązku naprawienia w całości lub w części szkody wyrządzonej przestępstwem może być obligatoryjne bądź fakultatywne. Obligatoryjność odnosi się do wypadków, w których przestępstwo skierowane było przeciwko mieniu. Chodzi o zobowiązanie sprawcy do naprawienia szkody, jeżeli nie została ona naprawiona przedtem (art. 28 § 3 K.k.). W innych wypadkach, gdy przestępstwo nie było skierowane przeciwko mieniu, ale spowodowało szkodę materialną (np. w związku z uszkodzeniem ciała), nałożenie obowiązku jej naprawienia jest wprawdzie tylko fakultatywne, jednakże przy rozważaniu tego zagadnienia na-

leży mieć na uwadze podstawową zasadę odpowiedzialności majątkowej za czyny niedozwolone: kto z winy swej wyrządził drugiemu szkodę, obowiązany jest do jej naprawienia (art. 415 K.c.). Zarówno ze względu na tę zasadę, jak i ze względu na znaczenie wychowawcze tego środka, należy — jako regułę — traktować nałożenie na sprawcę obowiązku naprawienia szkody, nawet wtedy, gdy jest to fakultatywne.

3. Nałożenie obowiązku naprawienia szkody wymaga uprzedniego wyjaśnienia sytuacji materialnej zarówno sprawcy, jak i pokrzywdzonego. Określając wysokość odszkodowania, a także sposób i termin jego realizacji (ewentualnie w ratach) należy kierować się zasadami Kodeksu cywilnego (Tytuł VI. Czyny niedozwolone). Przy dokonywaniu ustaleń w tym zakresie należy jednak uwzględniać tylko te okoliczności faktyczne, które na tle zebranego materiału dowodowego nie budzą wątpliwości (np. wynikają z dokumentów lub nie kwestionowanych wyjaśnień). Orzeczenie w tym trybie obowiązku pokrycia szkody nie zamyka drogi pokrzywdzonemu do dochodzenia nie zaspokojonych roszczeń w drodze procesu cywilnego ani nie stwarza w stosunku do procesu cywilnego stanu rzeczy osądzonej. Orzeczenie takie nie stanowi również podstawy do nadania klauzuli wykonalności, a gdy sprawca nie wywiąże się z nałożonego nań obowiązku naprawienia szkody, to naraża się jedynie na możliwość podjęcia postępowania karnego i zapadnięcia wyroku skazującego.

4. W razie naruszenia przestępstwem dobra osobistego (np. godności osobistej) można zobowiązać sprawcę do przeproszenia pokrzywdzonego. Dotyczy to nie tylko przestępstw ściganych z oskarżenia prywatnego, ale także np. znieważenia funkcjonariusza publicznego podczas i w związku z pełnieniem czynności służbowych. W postanowieniu o warunkowym umorzeniu należy w takich wypadkach określić bliżej warunki i termin przeproszenia. Regułą powinno być niezwłoczne przeproszenie pokrzywdzonego, forma zaś może być uzależniona od charakteru wyrządzonej pokrzywdzonemu krzywdy. W niektórych wypadkach może być celowa forma publicznych przeprosin (np. wówczas, gdy przestępstwo popełnione było publicznie).

5. Zobowiązanie sprawcy do wykonania określonych prac lub świadczeń na cele społeczne powinno być stosowane wtedy, gdy chodzi o wywarcie wpływu wychowawczego na sprawcę. Zakres i formę tych prac lub świadczeń należy sprecyzować w sposób możliwie najbardziej konkretny, nadający się zarówno do wykonania, jak i do skontrolowania. Praca na cele społeczne musi być nadto określona w czasie i w sposób uwzględniający rzeczywiste możliwości zobowiązanego oraz charakter przydzielonej mu pracy (np. po 2 godziny dziennie, łącznie najwyżej 20 godzin). Resocjalizację osiągnąć można tylko wówczas, gdy obowiązek pracy na cele społeczne będzie wykonywany rzeczywiście, a nie pozornie, dlatego też konieczne jest przed wydaniem postanowienia zebranie danych co do istniejącego konkretnie zapotrzebowania na tego rodzaju pracę (np. przy budowie drogi).

6. Świadczenia na cele społeczne mogą mieć charakter osobisty (np. wykonanie usługi) lub charakter rzeczowy (np. w postaci zbliżonej do nawiązki na rzecz Polskiego Czerwonego Krzyża lub na inny cel społeczny — art. 59 § 3 i 178 § 3 K.k.). Nakładając na sprawcę obowiązek wykonania świadczenia rzeczowego na cele społeczne należy jednak mieć na uwadze, że chodzi o znaczenie wychowawcze tego środka, a nie o dolegliwość o charakterze ekonomicznym. Wartość świadczenia rzeczowego nie powinna przekraczać równowartości 20 godzin pracy na cele społeczne.

7. Ze względu na znaczenie wychowawcze obowiązków, o których mowa w art. 28 § 2 K.k., należy uznać, że zrezygnowanie z nałożenia ich dopuszczalne jest tylko wtedy, gdy

istnieją podstawy do przypuszczenia, że resocjalizacja sprawcy nastąpi nawet bez zastosowania tych środków. Nie dotyczy to oczywiście sytuacji, w której nałożenie obowiązku naprawienia szkody jest obligatoryjne (art. 28 § 3 K.k.).

VI. Funkcje organu stosującego warunkowe umorzenie postępowania w okresie próby.

Z istoty warunkowego umorzenia postępowania karnego wynika obowiązek kontroli ze strony organów stosujących tę instytucję nad zachowaniem się sprawcy w okresie próby. Chodzi zwłaszcza o systematyczne sprawdzenie, czy sprawca wykonuje nałożone nań obowiązki oraz czy przestrzega porządku prawnego, a także czy nie popełnił nowego przestępstwa. W wypadkach uzasadnionych szczególnymi okolicznościami (np. chorobą sprawcy) możliwa jest zmiana warunków wykonania nałożonych na sprawcę obowiązków (np. terminu, wysokości rat itp.). Szczegółowe wskazania w tej kwestii w zakresie pracy sądów zawierają §§ 196 i 244 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 23 grudnia 1969 r. — Regulamin czynności sądów wojewódzkich i powiatowych w sprawach cywilnych i karnych (Dz. U. z 1969 r. Nr 37, poz. 325) oraz przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości i Ministra Obrony Narodowej z dnia 23 grudnia 1969 r. w sprawie określenia trybu rejestracji osób prawomocnie skazanych oraz sposobu zbierania w postępowaniu karnym danych dotyczących tych osób, jak również organów obowiązanych do wykonywania tych czynności (Dz. U. z 1969 r. Nr 37, poz. 327), a nadto § 177 p. 2 i 230 instrukcji sądowej (Dz. Urzęd. Ministerstwa Sprawiedliwości z 1969 r. Nr 8, poz. 50).

VII. Podjęcie postępowania karnego.

1. W razie uzyskania wiadomości, że sprawca uchyła się od wykonania obowiązku nałożonego nań zgodnie z art. 28 § 2 K.k. lub rażąco narusza porządek prawny (w szczególności gdy dopuszcza się przestępstwa), sąd lub prokurator, który wydał postanowienie o warunkowym umorzeniu postępowania, powinien w miarę potrzeby przeprowadzić czynności sprawdzające (w trybie wskazanym w art. 89 i 290 § 2 K.p.k.).

2. Stwierdzenie, że sprawca uchyła się od wykonania obowiązku, wymaga uprzedniego rozważenia wszystkich okoliczności, które mogą mieć znaczenie dla oceny podmiotowego nastawienia sprawcy wobec nałożonego obowiązku. Może się bowiem zdarzyć, że niewykonanie obowiązku wynika z przyczyn od sprawcy niezależnych (wypadek losowy, choroba). Tak więc przed powzięciem decyzji o podjęciu postępowania karnego konieczne jest ustalenie nie tylko obiektywnego faktu, że obowiązek nie został wykonany, ale także okoliczności, że sprawca mógł obowiązek ten wykonać, a nie czyniąc temu zadość dał świadectwo, że się uchyła od jego wykonania.

3. Rażąco naruszenie porządku prawnego może przejawiać się bądź w dopuszczeniu się przestępstwa (wtedy jest ono oczywiste), bądź też w inny sposób, jeżeli stwierdzone zostanie drastyczne lub uporczywe naruszenie przez sprawcę norm prawa (np. cywilnego, rodzinnego, prawa pracy lub prawa o wykroczeniach). Stosownie do art. 29 § 2 K.k. postępowanie karne może być podjęte, gdy rażąco naruszenie porządku prawnego nastąpiło w okresie próby lub jeszcze przed uprawomocnieniem się orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania.

VIII. Orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania.

1. Wydanie przez prokuratora postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania może nastąpić dopiero po przeprowadzeniu postępowania przygotowawczego odpowia-

dającego wymaganiom przewidzianym w art. 261 K.p.k., w szczególności po zebraniu danych o osobie podejrzanego stosownie do wskazań określonych w przepisie art. 8 K.p.k. (arg. także z art. 27 § 1 K.k.).

Wydanie zaś przez sąd postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania może nastąpić dopiero po stwierdzeniu, że wniesiony akt oskarżenia odpowiada przewidzianym przez ustawę warunkom formalnym i że nie zachodzi potrzeba wydania jednego z możliwych postanowień, o których mówi art. 299 § 1 pkt 1—4 K.p.k. Wydanie przy tym przez sąd postanowienia o warunkowym umorzeniu może nastąpić nie później niż przed rozpoczęciem przewodu sądowego na rozprawie głównej. Po rozpoczęciu bowiem przewodu sądowego o warunkowym umorzeniu postępowania sąd może orzec tylko wyrokiem (arg. z art. 299 § 1 pkt 5, a w szczególności art. 361 § 1 K.p.k.).

Niedopuszczalne więc jest w każdym razie wydanie zarówno przez sąd, jak i przez prokuratora postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania, jeżeli postępowanie przygotowawcze wymaga uzupełnienia (art. 278, 284 § 1 in fine, art. 299 § 1 pkt 2 K.p.k.) albo jeżeli zachodzi oczywisty brak faktycznych podstaw oskarżenia (art. 280, art. 299 § 1 pkt 4 K.p.k.), albo też jeżeli zachodzi jedna z okoliczności wyłączających postępowanie, o których mowa w art. 11 K.p.k., lub okoliczność uzasadniająca zawieszenie postępowania (art. 284 § 1, art. 299 § 1 pkt 1, art. 15 K.p.k.).

Niedopuszczalne jest także wydanie postanowienia w wypadku, gdy okoliczności popełnienia przez sprawcę przestępstwa budzą wątpliwości (arg. z art. 27 § 1 K.k.).

Istotną wreszcie przeszkodą przy orzekaniu o warunkowym umorzeniu postępowania powinien stanowić brak w sprawie wystarczających danych osobopoznawczych, określonych ogólnie w art. 8 K.p.k.

Sąd lub prokurator, rozstrzygając o warunkowym umorzeniu postępowania, daje tym samym wyraz nie budzącemu wątpliwości przekonaniu, że oskarżony jest sprawcą przestępstwa opisanego w części wstępnej orzeczenia.

2. Przyjęcie poręczenia, o którym mowa w art. 28 § 1 K.k., powinno nastąpić przed wydaniem postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania. Niezbędne jest w tym względzie sporządzenie protokołu przyjęcia poręczenia (art. 129 § 1 pkt 7 K.p.k.), zawierającego także odpowiednią wzmiankę o poinformowaniu poręczającego o treści zarzutu stawianego oskarżonemu oraz o obowiązkach wynikających z poręczenia i o skutkach ich niedotrzymania (art. 286 § 5, art. 299 § 3 w związku z art. 233 § 1 K.p.k.).

3. Zarówno postanowienie sądu, jak i postanowienie prokuratora, powinno zawierać w każdym wypadku — poza dokładnym określeniem (opisem) czynu sprawcy wraz ze wskazaniem przepisu ustawy karnej, pod który czyn ten podpada — przede wszystkim rozstrzygnięcie o tym, że postępowanie karne umarza się warunkowo, z dokładnym zarazem wyznaczeniem okresu próby (art. 27 K.k., art. 29 § 1 K.k. oraz art. 286 § 1 i art. 299 § 3 K.p.k.), dalej, wszelkie inne rozstrzygnięcia, jakie na podstawie art. 28 § 2 K.k. sąd lub prokurator podejmuje, wreszcie również rozstrzygnięcie co do kosztów postępowania w wypadku, gdy o warunkowym umorzeniu postępowania orzeka sąd (art. 546, art. 547 § 4, art. 549 § 3 K.p.k.).

4. Ustawa podkreśla, że w sprawie o przestępstwo przeciwko mieniu, jeżeli tylko szkoda nie została naprawiona, należy w postanowieniu określić wysokość, sposób oraz termin naprawienia tej szkody (art. 286 § 2 K.p.k.). Wymaganie to przemawia za koniecznością odpowiedniej konkretyzacji także innych zobowiązań, które mogą być orzekane na podstawie art. 28 § 2 K.k.

Postanowienie o warunkowym umorzeniu postępowania powinno zawierać w miarę potrzeby rozstrzygnięcie co do

tego, jak zabezpieczyć dowody na wypadek podjęcia postępowania (art. 286 § 4, art. 299 § 3 K.p.k.).

Orzeczenie przepadku narzędzi lub innych przedmiotów określonych w art. 48 § 1 i § 2 K.k. mogłoby nastąpić na podstawie art. 104 K.k. tytułem środka zabezpieczającego, przy czym wniosek prokuratora do sądu w tym względzie znajdowałby podstawę w art. 282 § 1 K.p.k.

5. Stosownie do art. 90 § 1 K.p.k. należy jednocześnie z wydaniem postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania sporządzić na piśmie jego uzasadnienie.

Uzasadnienie tego rodzaju postanowienia, opierając się na całokształcie okoliczności ujawnionych, a mających znaczenie dla podjętych rozstrzygnięć (art. 85 K.p.k.), powinno przede wszystkim wyjaśnić podstawy ustalenia, że okoliczności popełnienia czynu, ściśle przy tym określonego, nie budzą wątpliwości, a następnie powinny wskazywać na występowanie w konkretnej sprawie wszystkich pozostałych przesłanek stosowania warunkowego umorzenia, przewidzianych w art. 27 K.k. Jeżeli zaś postanowienie o warunkowym umorzeniu postępowania obejmuje również zobowiązanie sprawcy do określonego zachowania się lub świadczenia, niezbędne jest także przytoczenie w uzasadnieniu konkretnych okoliczności, które tego rodzaju rozstrzygnięcia uzasadniają.

6. W razie wydania przez prokuratora postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania ciąży na nim obowiązek doręczenia odpisu tego postanowienia wraz z jego uzasadnieniem podejrzanemu i pokrzywdzonemu oraz pouczenia tych osób o przysługującym im prawie, terminie i sposobie wniesienia przysługujących im środków zaskarżenia (art. 10, art. 93 w związku z art. 91 § 2, § 4 i § 6 K.p.k. w związku z art. 288 i 289 K.p.k.).

W razie wydania przez sąd postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania odpis tego postanowienia wraz z jego uzasadnieniem należy doręczyć oskarżycielowi publicznemu, a w sprawie z oskarżenia prywatnego — oskarżycielowi prywatnemu, w każdym zaś wypadku pokrzywdzonemu i oskarżonemu, z wyjątkiem jedynie takiej sytuacji, gdy któraś z tych osób brała udział w posiedzeniu sądu lub przynajmniej była obecna przy ogłoszeniu postanowienia. Przy ogłoszeniu, jak i doręczeniu przez sąd odpisu postanowienia niezbędne jest także pouczenie zainteresowanych o przysługujących im środkach zaskarżenia (art. 10, art. 91 § 6 K.p.k. w związku z art. 288 i 289 K.p.k.). Dokonanie tego pouczenia wymaga odpowiedniego udokumentowania.

7. W postanowieniu o warunkowym umorzeniu postępowania nie można orzekać o zasądzeniu lub oddaleniu wniesionego w sprawie powództwa cywilnego, gdyż może to mieć miejsce tylko w razie wydania przez sąd wyroku warunkowo umarzającego postępowanie (arg. z art. 362 K.p.k.). W razie wydania postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania należy — poza pouczeniem przewidzianym w art. 91 § 6 K.p.k. — poinformować powoda cywilnego o prawie żądania przekazania jego sprawy sądowi właściwemu do rozpoznawania spraw cywilnych (art. 59 § 4 i art. 10 § 2 K.p.k.).

8. W razie warunkowego umorzenia postępowania (postanowieniem czy nawet wyrokiem) nie zachodzi w ogóle możliwość zasądzenia odszkodowania z urzędu, dopuszczalnego jedynie w wypadku wydawania wyroku skazującego (arg. z art. 363 K.p.k.).

IX. Zaskarżanie postanowień o warunkowym umorzeniu postępowania.

1. Przeciwko wydanemu przez sąd postanowieniu o warunkowym umorzeniu postępowania (art. 299 § 1 pkt 5 K.p.k.)

oskarżonemu przysługuje prawo wniesienia sprzeciwu w terminie 7 dni od daty ogłoszenia lub doręczenia mu postanowienia, podobnie zresztą jak i przeciwko postanowieniu o warunkowym umorzeniu postępowania wydanemu przez prokuratora (art. 288 § 1 K.p.k.).

W razie wniesienia sprzeciwu od postanowienia sądu traci ono moc. Jeśli zaś przedtem, jednocześnie lub później, wniesione zostały zażalenia (np. pokrzywdzonego, prokuratora), pozostawia się je bez rozpoznania (art. 299 § 3 i art. 288 § 1 i 2 K.p.k.), a prezes sądu (przewodniczący wydziału) kieruje sprawę na posiedzenie jedynie wtedy, gdy po wniesieniu sprzeciwu ujawni się potrzeba rozstrzygnięcia przewidzianego w art. 299 § 1 pkt 1—4 K.p.k. W innym wypadku dalszy tok postępowania odbywa się tak jak w każdej sprawie skierowanej na rozprawę główną (art. 302 i następane K.p.k.).

W razie wniesienia sprzeciwu od postanowienia wydanego przez prokuratora traci ono również swoją moc, a postępowanie przygotowawcze toczy się dalej, tak jak w każdej innej sprawie znajdującej się w końcowym etapie postępowania przygotowawczego (art. 284 K.p.k.).

2. Wniesienie sprzeciwu nie wymaga zachowania szczególnej formy. Nie ma tu nawet decydującego znaczenia błędne nazwanie wnoszonego pisma np. zażaleniem, jeżeli tylko z jego treści wynika, że wnoszący je oskarżony skarży samo rozstrzygnięcie o warunkowym umorzeniu postępowania, a nie tylko warunki umorzenia (arg. z art. 103 K.p.k.). Jednakże sprzeciw może być wniesiony tylko na piśmie (arg. z art. 104, art. 129 § 1 i z art. 377 § 1 K.p.k.) oraz tylko w zawitym terminie i przez osobę uprawnioną (art. 107, 288 § 1, art. 399 § 3, art. 67 K.p.k.). Jeżeli sprzeciw nie odpowiada powyższym warunkom i nie ma podstaw do usunięcia jego braków (art. 105 K.p.k.), należy odmówić jego przyjęcia. Na taką odmowę przysługuje zażalenie (art. 409 w związku z art. 414 K.p.k.).

3. Sprzeciw, będąc środkiem zaskarżenia, nie jest jednak środkiem odwoławczym; w dalszym więc postępowaniu — po jego wniesieniu — zakaz reformationis in peius nie obowiązuje. Mając jednakże na względzie, że sprzeciw oznacza w istocie rzeczy zaskarżenie warunkowego umorzenia postępowania jako niesłusznego, sąd lub prokurator, od którego postanowienia wniesiono sprzeciw, powinien przede wszystkim rozważyć — niezależnie od podniesionych ewentualnie zarzutów — czy nie zachodzą podstawy do tego, aby np. umorzyć postępowanie na podstawie art. 11 K.p.k., uzupełnić postępowanie przygotowawcze itp.

W dalszym postępowaniu — po uzupełnieniu dowodów, a zwłaszcza po rozpoznaniu sprawy przez sąd na rozprawie — nie można wyłączyć ewentualności ponownego warunkowego umorzenia postępowania.

4. Na wydane przez sąd postanowienie o warunkowym umorzeniu postępowania, jeśli toczyło się ono z urzędu, oskarżycielowi publicznemu, a w sprawach toczących się z oskarżenia prywatnego oskarżycielowi prywatnemu przysługuje zażalenie na zasadzie i na warunkach określonych przepisami art. 409 i 374 K.p.k. Natomiast oskarżonemu, który nie wniósł sprzeciwu, oraz pokrzywdzonemu, choćby został już dopuszczony do udziału w postępowaniu sądowym w charakterze oskarżyciela posiłkowego lub powoda cywilnego, przysługuje zażalenie tylko w zakresie ustalonych na podstawie art. 28 i 29 § 1 K.k. warunków umorzenia (art. 299 § 3 i art. 289 K.p.k.).

5. Zażalenie w rozumieniu art. 289 K.p.k., tj. w zakresie ustalenia warunków, może być skierowane przeciwko każdemu z warunków ustalonych w postanowieniu o warunkowym umorzeniu postępowania, może też domagać się ustalenia tych warunków wtedy, gdy o nich w ogóle nie orze-

czono. Jest oczywiste, że ustalenia tych warunków albo ich zmiany na niekorzyść oskarżonego może się domagać, wnosząc stosowne zażalenie, jedynie pokrzywdzony, a w razie wydania postanowienia przez sąd (art. 299 § 1 pkt 5 K.p.k.) — także oskarżyciel publiczny.

6. Nie przysługuje zażalenie do sądu na skierowany przez prokuratora w myśl art. 292 § 4 K.k. wniosek do właściwego dowódcy o wymierzenie kary przewidzianej w wojskowych przepisach dyscyplinarnych w stosunku do żołnierza, w którego sprawie postępowanie karne warunkowo umorzono, gdyż wniosek o dyscyplinarne ukaranie nie wchodzi w zakres warunków umorzenia przewidzianych w art. 28 K.k.

X. Orzekanie z powodu wniesionych zażaleń.

1. Sąd pierwszej instancji, właściwy rzeczowo i miejscowo do rozpoznania sprawy (art. 289 K.p.k.), rozpoznając zażalenie podejrzanego lub pokrzywdzonego na postanowienie prokuratora o warunkowym umorzeniu postępowania, podobnie zresztą jak i sąd odwoławczy rozpoznający zażalenie na postanowienie wydane w tym względzie przez sąd pierwszej instancji, stosuje odpowiednie przepisy ogólne o postępowaniu odwoławczym (art. 374—391 K.p.k.) i o zażaleniu (art. 409—412 K.p.k.). Granice więc orzekania określa sądowi przede wszystkim odpowiednio stosowany art. 382 K.p.k. pozwalający na rozpoznawanie odwoławcze z reguły tylko w granicach środka odwoławczego, wyjątkowo zaś w zakresie szerszym, jeżeli szczególny przepis ustawy to przewiduje.

2. Po rozpoznaniu zażalenia pokrzywdzonego lub oskarżonego, zarówno wtedy gdy zaskarżone postanowienie wydał sąd, jak i wtedy gdy wydał je prokurator, sąd orzekający w tym zakresie może bądź utrzymać zaskarżone postanowienie w mocy, bądź je zmienić, bądź też wyjątkowo z powodów wymienionych w art. 388 lub w art. 389 K.p.k. uchylić je, a w konsekwencji tego uchylenia albo umorzyć postępowanie bezwarunkowo (art. 388 pkt 4 K.p.k.), albo też przekazać sprawę komu należy do ponownego rozpoznania, tj. sądowi lub prokuratorowi, który wydał zaskarżone postanowienie (art. 388 pkt 1—3, 5—6 i 9 K.p.k.), albo innemu właściwemu prokuratorowi czy też sądowi (art. 388 pkt 7—8 K.p.k.). W każdym jednak wypadku orzekania odwoławczego sąd związany jest kierunkiem środka odwoławczego, co oznacza, że nie może orzec na niekorzyść oskarżonego w braku wniesionego na jego niekorzyść zażalenia.

Również w wypadku uchylenia zaskarżonego postanowienia i przekazania sprawy o warunkowe umorzenie do ponownego rozpoznania — choćby na podstawie art. 388 lub art. 389 K.p.k. — nie może zapaść w dalszym postępowaniu orzeczenie mniej korzystne dla oskarżonego aniżeli orzeczenie zaskarżone, chyba że zażalenie było wniesione na niekorzyść oskarżonego.

3. Przyjąć należy, że od każdego postanowienia sądu, wydanego po rozpoznaniu zażalenia na postanowienie prokuratora, choć dotyczącego w założeniu tylko ustalonych warunków tego umorzenia, dopuszczalna jest rewizja nadzwyczajna, tak jak od każdego innego prawomocnego orzeczenia sądowego kończącego postępowanie (art. 463 K.p.k.). W wypadku takim postanowienie sądu podlega zaskarżeniu rewizją nadzwyczajną — zarówno na korzyść, jak i na niekorzyść oskarżonego — nie tylko w zakresie ustalonych warunków, ale i co do samych podstaw warunkowego umorzenia postępowania. Omawiane postanowienie sądu jest bowiem postanowieniem sądowym kończącym w pełnym zakresie postępowanie w sprawie warunkowego umorzenia i integrującym przy tym niezaskarżalne w innym trybie roz-

strzygnięcie prokuratora co do podstaw warunkowego umorzenia postępowania.

Za takim pojmowaniem postanowienia sądu jako odwoławczego przemawia zarówno ustawy obowiązek stosowania przez ten sąd w stosunku do zaskarżonych postanowień prokuratorskich przepisów art. 388 i 389 K.p.k., jak i konsekwencje wynikające z unormowań przewidzianych w art. 294 § 1 (zdanie drugie) oraz w art. 484 § 2 K.p.k.

4. Z porównania art. 293 § 2 i 294 § 1 K.p.k. wynika, że wznowienie prawomocnie warunkowo umorzonego postępowania przygotowawczego nie jest dopuszczalne nawet wtedy, gdy zostały ujawnione istotne okoliczności nie znane w poprzednim postępowaniu, wobec czego tym bardziej nie jest dopuszczalne wznowienie postępowania w trybie określonym w art. 293 § 2 K.p.k., jeżeli zażalenie na postanowienie o warunkowym umorzeniu postępowania zastosowane przez prokuratora w zakresie ustalenia warunków umorzenia wymienionych w art. 28 § 1 K.k. rozpoznal sąd. Prawomocne więc postanowienie o warunkowym umorzeniu postępowania wydane przez prokuratora może być uchylone lub zmienione przez Prokuratora Generalnego tylko w warunkach przewidzianych w art. 294 K.p.k.

XI. Postanowienia o podjęciu postępowania warunkowo umorzonego.

1. O podjęciu warunkowo umorzonego postępowania, jeżeli orzekł o nim sąd albo jeżeli sąd rozpoznał zażalenie na postanowienie prokuratora o warunkowym umorzeniu, decyduje sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy (art. 484 i 485 § 1 K.p.k.). Jest on właściwy do wydania postanowienia o podjęciu postępowania także wtedy, gdy o warunkowym umorzeniu postępowania orzekł sąd wyższej instancji. Podjęcie następuje z urzędu lub na wniosek oskarżyciela, tzn. w sprawie z oskarżenia publicznego — na wniosek oskarżyciela publicznego lub posiłkowego, jeśli został dopuszczony do udziału w sprawie i nie został pozbawiony tego prawa (art. 44 i 45 K.p.k.), a w sprawie z oskarżenia prywatnego — na wniosek oskarżyciela prywatnego (art. 484 § 1 K.p.k.).

2. Kodeks nie dopuszcza zażalenia na postanowienie o podjęciu postępowania, natomiast wprowadził zażalenie na postanowienie sądu oddalające wniosek oskarżyciela o podjęcie postępowania lub pozostawiające taki wniosek bez rozpoznania (art. 485 § 3 K.p.k.).

3. Oskarżony i jego obrońca mają prawo do udziału w posiedzeniu sądu rozpoznającego kwestię podjęcia warunkowo umorzonego postępowania (art. 485 § 2 K.p.k.). Prokurator ma prawo do udziału w takim posiedzeniu sądu zgodnie z art. 88 K.p.k.

4. Wydanie — zarówno przez sąd, jak i przez nadzrędnego prokuratora — postanowienia o podjęciu warunkowo umorzonego postępowania powinno być poprzedzone odpowiednim sprawdzeniem okoliczności faktycznych uzasadniających podjęcie postępowania. Obowiązuje w każdym razie umożliwienie oskarżonemu złożenia wyjaśnień dotyczących wymienionych wyżej okoliczności faktycznych (art. 89, art. 290 § 2, art. 485 § 2 K.p.k.).

XII. Postępowanie po podjęciu postępowania warunkowo umorzonego.

1. Sąd, do którego prokurator po podjęciu warunkowo umorzonego postępowania skierował akt oskarżenia, jeżeli przy tym prezes sądu (przewodniczący wydziału lub sędzia do tego uprawniony) wniósł sprawę na posiedzenie, władny jest wydać stosowne postanowienie na podstawie art. 299

§ 1 K.p.k. nie wyłączając postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania (art. 299 § 1 pkt 5 K.p.k.), gdy stwierdzi, że do podjęcia postępowania nie było podstaw przewidzianych w art. 29 § 2 i § 3 K.k. lub gdy po podjęciu postępowania okaże się jednak, że warunkowe umorzenie postępowania będzie celowe.

Jeżeli nawet o podjęciu postępowania warunkowo umorzonego orzekł sąd, a w toku dalszego postępowania zostanie stwierdzone, że podjęcie nie było zasadne albo że warunkowe umorzenie postępowania jest celowe ze względu na nowe ujawnione okoliczności, to wówczas jest dopuszczalne ponowne warunkowe umorzenie postępowania.

2. Określenie: „sprawa toczy się przed sądem od nowa na zasadach ogólnych”, użyte w art. 486 K.p.k., oznacza, że po podjęciu postępowania sprawa wraca do fazy, w jakiej znajdowała się bezpośrednio przed warunkowym umorzeniem postępowania i toczy się nie od nowa w ogóle, lecz od nowa przed sądem tej instancji, w którym znajdowała się przed warunkowym umorzeniem postępowania. Przeciwnie innemu rozstrzygnięciu tej kwestii w niektórych sytuacjach przemawiałby interes oskarżonego.

Jeżeli o podjęciu postępowania warunkowo umorzonego orzekł sąd na podstawie art. 484 § 2 K.p.k., zarządza on

przekazanie sprawy właściwemu prokuratorowi w celu postąpienia stosownie do dyspozycji art. 284 § 1 K.p.k.

XIII. Przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego.

1. Warunkowe umorzenie postępowania karnego w sprawach z oskarżenia prywatnego powinno z reguły następować na rozprawie, przed rozprawą bowiem w ogromnej większości wypadków nie ma możliwości stwierdzenia, czy zachodzą niezbędne przesłanki do podjęcia decyzji o warunkowym umorzeniu. Warunkowego umorzenia nie należy w żadnym razie stosować przed przeprowadzeniem postępowania pojednawczego, które ze społecznego punktu widzenia stwarza możliwości najstosowniejszego załatwienia sprawy. Nie ma zaś przeszkód ustawowych, aby po przeprowadzeniu — z wynikiem negatywnym — postępowania pojednawczego skierować sprawę na posiedzenie w kwestii warunkowego umorzenia postępowania (arg. z art. 443 § 1 K.p.k.).

2. Ze względu na szczególne uprawnienia stron, jak i szczególne zasady postępowania w sprawach z oskarżenia prywatnego należy wyrazić pogląd, że w sprawie o czyn ścigany z oskarżenia prywatnego prokurator nie może stosować warunkowego umorzenia postępowania, choćby nawet na podstawie art. 50 § 1 K.p.k. wszczął z urzędu postępowanie.